

Kestävyys- raportti 2024

KANSALLISARKISTO

Sisällysluettelo

- 1. Johdon vahvistus..... 1
- 2. Kansallisarkiston tehtävä ja arvot..... 2
- 3. Kestävä kehitys Kansallisarkistossa ja raportin laadintatapa..... 3
- 4. Kansallisarkiston kestävä kehityksen tavoitteet.....4
- 5. Kädenjälki.....5
 - 5.1 Rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto.....6
 - 5.2 Hyvä koulutus.....11
 - 5.3 Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua.....12
 - 5.4 Ilmastotekoja..... 14
 - 5.5 Yhteistyö ja kumppanuus..... 15
- 6. Jalanjälki..... 17
 - 6.1 Sosiaaliset vaikutukset.....18
 - 6.2 Ekologiset vaikutukset.....19

1. Johdon vahvistus

Kansallisarkisto tuottaa digitaalisia palveluita, jotka tukevat sujuvaa ja luotettavaa julkishallintoa ja edistävät tietoon perustuvaa päätöksentekoa ja tutkimusta. Varmistamme, että julkishallinnon tietoaaineistot ovat tallessa, turvassa ja käytettävissä nyt ja tulevaisuudessa. Tehtävämme on mahdollistaa tietoaaineistojen tehokas hyödyntäminen yhteiskunnan eri tarpeisiin – hallinnon läpinäkyvyydestä ja yksilöiden oikeusturvasta tieteen ja kansalaisten arjen kysymyksiin. Samalla huolehdimme Suomen asiakirjallisen kulttuuriperinnön säilymisestä osana laajempaa tiedon ekosysteemiä.

Digitalisaatio parantaa tietoaaineistojen saavutettavuutta ja hyödynnettävyyttä, mikä vahvistaa demokratiaa, lisää yhdenvertaisuutta ja osallisuutta sekä edistää luottamusta yhteiskunnallisiin toimijoihin. Kansallisarkiston palvelut rakentavat edellytyksiä merkitykselliselle ja kestävästi toimivalle yhteiskunnalle.

Kansallisarkiston toiminta tukee kestävän kehityksen tavoitteita vahvasti. Olemme sitoutuneet avoimuuden, hyvän hallinnon ja demokratian edistämiseen, ja digitalisaatio vahvistaa tätä vaikuttavuutta entisestään. Muuttumattoman ja luotettavan tiedon saatavuus tukee yhteiskuntarauhaa ja vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa.

Kansallisarkisto on jatkanut varautumistoimia vastauksena muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen.

Kestävä kehitys on integroitu osaksi Kansallisarkiston johtamista ja arkea. Kestävän kehityksen tavoitteet ohjaavat päätöksentekoamme ja ovat kiinteä osa toiminnan ja talouden suunnittelua. Tietoa ja vastuullisuusosaamista vahvistamme yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan muiden virastojen kanssa.

Yhteinen ymmärryksemme vastuustamme kestävän kehityksen edistäjänä on vahvistunut. Oikeilla teoilla kasvatamme positiivista kädenjälkeämme ja pienennämme ympäristöjalanjälkeämme - vahvistaen rooliaamme vastuullisena ja tulevaisuusorientoituneena toimijana.

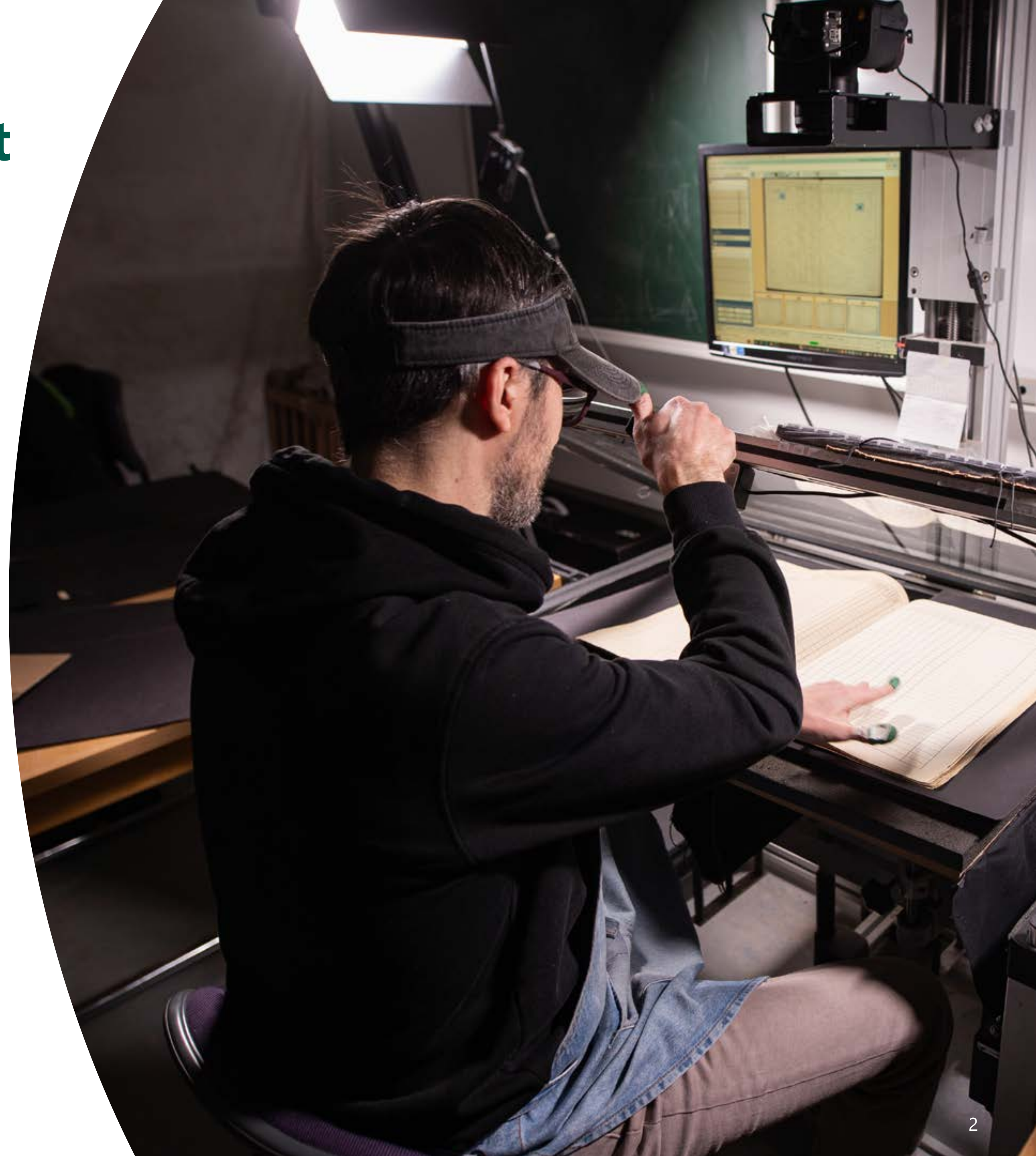
Päivi Happonen,
pääjohtaja

2. Kansallisarkiston tehtävä ja arvot

Kansallisarkiston toimintaa ohjaavat arvot ovat avoimuus ja luottamuksellisuus, tasapuolisuus sekä riippumattomuus. Virastomme toimii opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla, ja toimialueenamme on koko maa. Kansallisarkisto vastaa kansallisesti tärkeiden asiakirjojen säilyttämisestä sekä niiden saatavuuden ja käytön edistämisestä. Kansallisarkistossa säilytetään sekä julkishallinnon tuottamia asiakirjoja että merkittäviä yksityisiä arkistoja.

Kansallisarkistolla on merkittävä tehtävä tukea myös monitieteistä tutkimusta ja edistää aineistojen tutkimuskäyttöä. Kansallisarkiston aineistot dokumentoivat laajasti yhteiskunnan toimintaa ja erilaisia ilmiöitä. Aineistot heijastavat myös esimerkiksi perinteitä, ihmisten arvoja ja rakentavat kulttuurista kestävyyttä yhteiskunnassa. Lisäksi Kansallisarkisto edistää tekoälyyn ja tieteen kehittyviin menetelmiin perustuvaa tiedonhallintaa sekä tiedon avointa saatavuutta. Kansallisarkisto kehittää ja hyödyntää uusia tapoja arkistoida ja käyttää julkista tietoa kestävällä sekä kustannustehokkaalla tavalla.

3. Kestävä kehitys Kansallisarkistossa

Valtiokonttori suosittaa valtion virastoja raportoimaan kestävyystyöstään. Kestävyysraportointi perustuu Yhdistyneiden kansakuntien (YK) Agenda 2030 -toimintaohjelmaan sekä siinä asetettuihin kestävän kehityksen tavoitteisiin, joita on yhteensä 17. Kansallisarkisto on sitoutunut raportointiin osana opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa tehtyä tulossopimusta.

Kestävä kehitys on huomioitu Kansallisarkiston strategiassa, ja se on kiinteä osa jokapäiväistä toimintaa. Kansallisarkiston kestävän kehityksen tavoitteet on määritetty ensimmäisen raportoinnin yhteydessä. Tämä järjestyksessään neljäs Kansallisarkiston kestävyysraportti on työstetty Vastuullisuusryhmän koordinoimana, yhteistyössä johdon ja henkilöstön kanssa. Raportoidut kestävyystavoitteet on valittu ensimmäisen raportoinnin yhteydessä. Näille tavoitteille ja niiden alatavoitteille on määritelty mittareita, joilla tavoitteiden edistämistä voidaan osoittaa. Lisäksi raportilla esitellään Kansallisarkiston kädenjälkeä tavoitekohtaisten esimerkkien kautta. Kestävyysraportointi perustuu Kansallisarkistossa käytössä oleviin mittareihin. Hiilijalanjäljen osalta raportointi perustuu Valtiokonttorilta ja tilojen käytön sekä energiankulutuksen osalta Senaatti-kiinteistöiltä saatavaan dataan.

4. KA:n kestävän kehityksen tavoitteet

Kansallisarkisto on valinnut seuraavat oman toimintansa näkökulmasta merkittävimmät [YK:n Agenda 2030 -tavoiteohjelman](#) mukaiset kestävän kehityksen tavoitteet:

- Rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto (tavoite 16)
- Hyvä koulutus (tavoite 4)
- Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (tavoite 8)
- Ilmastotoekoja (tavoite 13)
- Yhteistyö ja kumppanuus (tavoite 17)

5. Kädenjälki

Kansallisarkiston vaikutukset
YK:n kestävän kehityksen
tavoitteisiin

5.1 Rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto

Tavoite 16: Edistää rauhanomaisia yhteiskuntia ja taata kaikille pääsy oikeuspalveluiden pariin; rakentaa tehokkaita ja vastuullisia instituutioita kaikilla tasoilla.

Kansallisarkisto luo pohjaa julkisuuden, avoimuuden, hyvän hallinnon ja demokratian toteutumiselle suomalaisessa yhteiskunnassa. Kansallisarkiston kestävä kehitys mukainen vaikuttavuus kasvaa digitalisaation myötä, kun aineistot tulevat yhä helpommin hyödynnettäviksi. Muuttumattoman tiedon saatavuus vahvistaa luottamusta viranomaisiin ja tukee näin kansalaisyhteiskuntaa sekä yhteiskuntarauhaa. Tavoitteista ensimmäisenä raportoidaan Kansallisarkiston toiminnan ytimen mukaisesti tavoite 16 Rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto.

Kansallisarkiston hallussa on tietoaaineistoja yhteensä noin 240 hyllykilometriä. Digitaalisten aineistojen kokonaismäärä oli vuonna 2024 yli 252 miljoonaa kuvaa/tiedostoa. Asioinnistamme digitaalista oli 97 %. Kansallisarkiston digitaalisen aineiston verkkokäyttö on kasvanut digitaalisen aineiston lisääntyessä pidemmällä ajanjaksolla tarkasteltuna. Kansallisarkiston toiminnan keskiössä ovatkin palvelut, joiden kautta aineistoja esimerkiksi siirretään digitaalisesti arkistoon, käy-

tetään ja säilytetään. Yhteen toimivat, kehittyvät ja varmat palvelut ovat virastomme toimintaedellytys, mikä on huomioitu kattavasti myös vuoden 2024 aikana työstetyssä strategiassa.

Digitaalista asiointia mitataan digitaalisen käytön käyntimäärillä, jonka trendi on ollut nouseva. Vuonna 2023 Kansallisarkiston aineistojen verkkokäytön seurantaan saatiin mukaan yksityisten toimijoiden ylläpitämä Digihakemisto, jota erityisesti sukututkijat hyödyntävät. Digitaalisen käytön edistämiseksi vuonna 2024 parannettiin palveluiden saatavuutta ja käyttöön otettiin livechat-palvelu. Vuoden 2024 loppuun mennessä oli käyty hiukan vajaa tuhat chat-keskustelua. Live-chatin lisäksi asiakkaiden verkkoasioinnin tueksi kehitteillä on myös tekoälypohjainen chatbot-ratkaisu, jota testattiin raportointivuonna laajasti. Suuriin kielimalleihin pohjautuva sovellus on tarkoitus julkaista asiakkaiden käyttöön vuoden 2025 alkupuolella.

”Chat on asiakkaille helppo ja nopea tapa kysyä neuvoa ja opastusta verkossa tarjottavien palveluiden käytössä. Suuressa osassa asiakkaiden kysymyksiä voimme antaa vastauksen kysymykseen tai ohjata asiakasta eteenpäin. Yleensä keskustelu päättyy kiitoksiin asiakkaan puolelta. Voidaan sanoa, että chat on vakiinnuttanut paikkansa matalan kynnyksen yhteydenottokanavana.”

Satu Kantola, Ylitarkastaja, Kansallisarkisto

Käytön edistämisen tukena Kansallisarkistossa kehitetään aktiivisesti myös tekoälypohjaisia sisällöntunnistusmenetelmiä. Raportointivuonna käsialantunnistuksen tulokset paranivat uusien malliversioiden myötä. Koko 1800-luvun tuomiokirjojen kokoelmalle toteutettiin sisällöntunnistus, ja 1700-luvun tuomiokirjojen prosessointi käynnistettiin. Tutkimus hyötyy huomattavasti Kansallisarkiston kehittämistä menetelmistä, jotka mahdollistavat laajojen aineistojen tehokkaan käytön. Sisällöntunnistettu aineisto on paremmin saavutettavissa kenelle tahansa, sillä se ei edellytä esimerkiksi vanhojen käsialojen lukutaitoa. Lisäksi tieto löytyy käden käänteessä miljoonien sivujen datamassasta, ja rekisteriaineisto saadaan suoraan lähes analyysikelpoiseen muotoon.

Kansallisarkisto palvelee asiakkaitaan myös vastaamalla tietopyyntöihin, jotka voivat koskea esimerkiksi todistuksia, jäljenteitä tai sukuselvityksiä. Tietopyyntöjä käsiteltiin vuonna 2024 yhteensä 21 202 kappaletta. Tekoäly tehostaa myös tietopyyntöihin vastaamista, kun esimerkiksi paljon ky-

sytyt ajoneuvorekisterikortit on saatu koneellisesti tekstintunnistettua. Kansallisarkistoon talletetuista digitaalisista asiakirjoista on tekstintunnistettu yhteensä 147 miljoonaa kappaletta. Vuonna 2024 Kansallisarkistossa kehitettiin digitaalisten tietaineistojen vastaanottoa koko julkisen hallinnon käyttöön. Koko julkiselle hallinnolle tarkoitettu yhteinen sähköisen arkistoinnin palvelu (SAPA) on kustannustehokkain ja turvallisin ratkaisu varmistaa myös muun kuin julkisen hallinnon digitaalisten tietaineistojen arkistointi. Näin tieto säilyy ymmärrettävästi ja on käytettävissä tuleville sukupolville satojen vuosien aikajänteellä. Keskitetty säilyttäminen helpottaa niin kansalaisten kuin tutkijoiden pääsyn monipuolisesti julkishallinnon aineistoihin ja mahdollistaa myös paremmat tekniset ratkaisut aineistojen käyttöön.

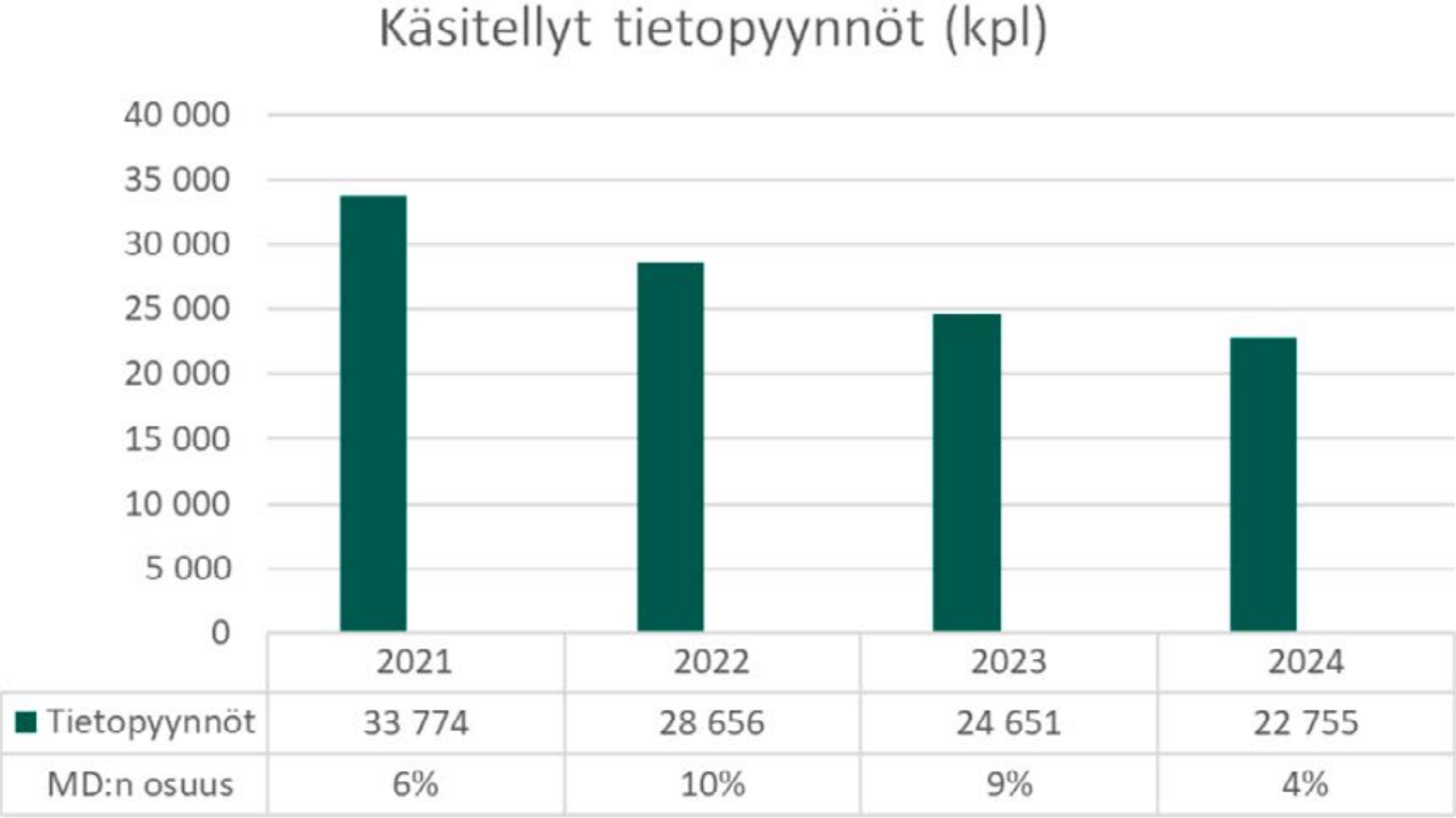
”Sähköinen arkistointi on samaan aikaan sekä tärkeä että haastava kokonaisuus. Meille asetetut velvoitteet sähköisen säilyttämisen ja arkistoinnin osalta vaikuttavat toimintaamme. Toivottavaa olisi, että Kansallisarkiston Sähköisen arkistoinnin palvelusta kehittyä laajasti käytetty ja toiminnallisuuksiltaan mahdollisimman hyvin palveleva kansallinen ratkaisu pysyvästi säilytettävien asiakirjojen osalta.”

Antti Pieviläinen, hallintojohtaja, Ylöjärven kaupunki

Digitoimalla analogisia aineistoja edistetään niiden käyttöä ja saatavuutta. Kansallisarkiston Yhteisen digitoinnin (KADI) kehittämistä jatkettiin vuonna 2024. KADI parantaa mahdollisuuksia erilaisen aineiston jouhevampaan digitointiin ja yhdenmukaiseen laadunvalvontaan, mikä lisää aineistojen käytettävyyttä digitaalisesti. Kansallisarkistossa digitointia jaotellaan takautuvaan digitointiin, tilausperustaiseen on demand -digitointiin ja massadigitointiin. Takautuva digitointi, joka tarkoittaa Kansallisarkiston hallussa olevan aineiston digitointia sen omilla resursseilla, on keskittynyt suunnitelmalliseen, käytetyimpien aineistojen digitointiin. Vuoden 2024 aikana saatiin valmiiksi suunnitelma käytetyimmistä aineistoista, joita digitoidaan lähivuosina. Takautuvan digitoinnin ja erilaisina projekteina toteutetun digitoinnin määrä kasvoi vuonna 2024 edelliseen vuoteen verrattuna.

Lokakuussa 2024 Hämeenlinnan toimipaikassa käynnistettiin tilausperusteinen digitaalisen toimittamisen pilotti, jonka aikana kaikki asiakkaiden tilaukset pyritään digitoimaan ja tarjoamaan aineistot käyttöön digitaalisina. Digitaalinen toimittaminen parantaa oleellisesti asiakkaiden mahdollisuuksia saada aineistoa digitaalisesti käyttöön ja parantaa asiakkaiden tasapuolista kohtelua.

MD:n osuus tarkoittaa Massadigitoinnin osuutta tietopyynnöistä. Raportointivuonna massadigitoinnin käsittelemien tietopyyntöjen määrä väheni, mikä selittää osaltaan tietopyyntöjen kokonaismäärän laskua.

Kansallisarkiston digitoidusta aineistosta yli puolet on julkista. Massadigitoinnissa digitoidaan valtion viranomaisten asiakirjoja, joihin liittyy niiden tuoreuden vuoksi enemmän käyttörajoituksia. Viranomaiset käyttävät Kansallisarkiston massadigitointia aineistoa sekä antavat sitä kansalaisten käyttöön. Massadigitoidun aineiston määrä kasvoi vuonna 2024 edelliseen vuoteen verrattuna.

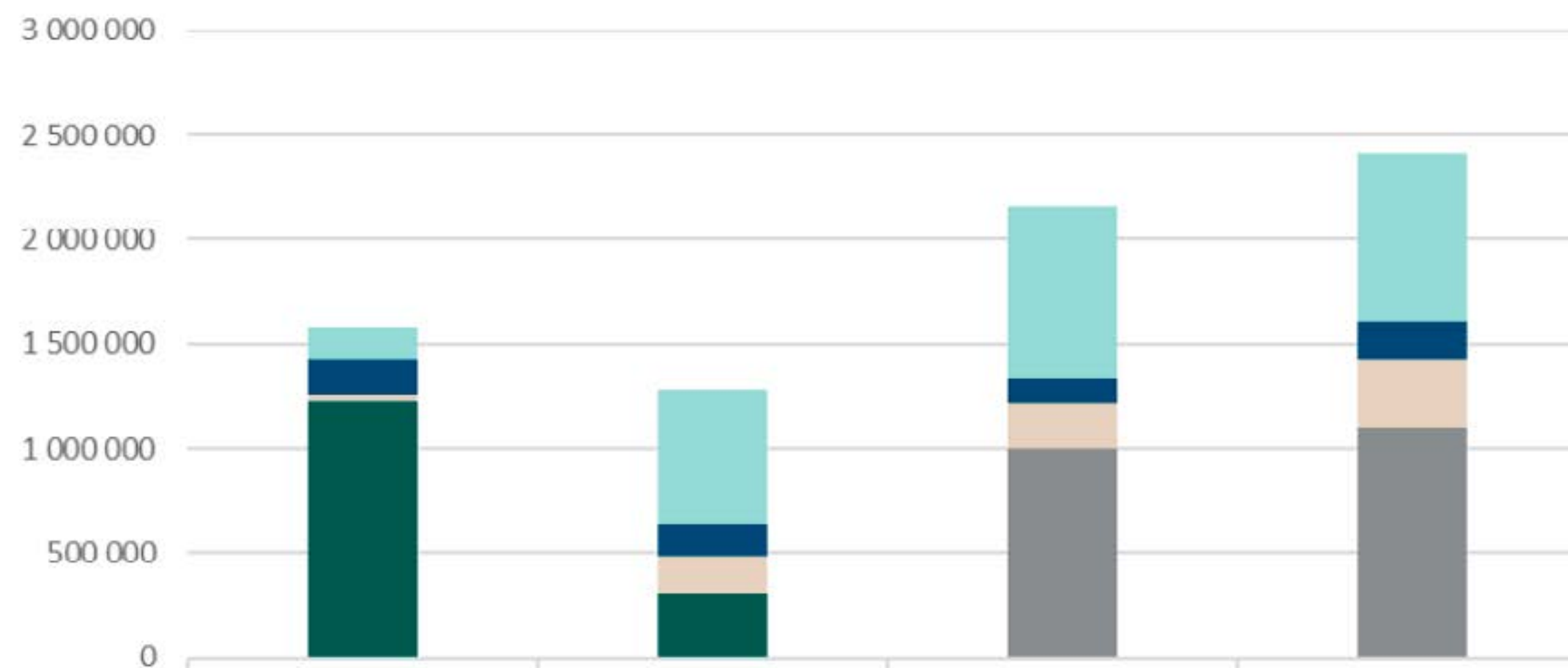
Kaikki digitointi on vahvasti sidoksissa tarvittaviin tietojärjestelmiin, tärkeimpinä Kansallisarkiston metatieto-järjestelmä, sähköisen arkistoinnin palvelu SAPA sekä asiointipalvelun järjestelmä Astia. Nämä järjestelmät takaavat aineiston löydettävyyden ja käytettävyyden. Tietojärjestelmien kokonaisuus takaa osaltaan aineiston saatavuuden ja oikeusturvan toteutumisen.

Kansallisarkisto on osallistunut aktiivisesti opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulla olevan arkistolainsäädännön uudistamistyöhön. Uudistuksen tavoitteena on varmistaa julkisen hallinnon aineistojen kattava digitaalinen arkistointi sekä parantaa tietoaaineistojen saatavuutta. Saatavuutta parannetaan laajentamalla Kansallisarkiston palveluita valtion viranomaisista kaikkiin julkisen hallinnon viranomaisiin, nopeuttamalla tietoaaineistojen arkistoon siirtämistä sekä mahdollistamalla entistä laajempi käyttö tietoverkon välityksellä. Julkisten tietoaaineistojen laaja saatavuus vahvistaa hyvää hallintoa sekä kansalaisyhteiskuntaa, ja luo siten pohjaa kestävälle kehitykselle. Kansallisarkisto tukee omalta osaltaan aktiivista

kansalaisuutta, sivistystä, merkityksellistä elämää, osallisuutta, jatkuvaa oppimista ja demokratiaa. Kansallisarkiston toiminnan vaikuttavuus liittyy suomalaisen yhteiskunnan perustan turvaamiseen, vakauteen ja luottamukseen. Suomalaiset luottavat Kansallisarkistoon. Vuonna 2024 Luottamus&Maine -tutkimusta ei toteutettu, sillä kysely toteutetaan kahden vuoden välein.

Digitaalinen asiointi, käyntien määrät (kpl)

Astia	159 107	647 297	823 296	808 173
Portti	169 133	147 956	125 032	182 370
Tutkimustietokannat	34 781	185 863	212 408	329 344
Digitaaliarkisto	1 224 470	303 130	0	0
Digihakemisto (arvio vuodella 2023)	0	0	1 001 904	1 099 593

Digitaalisen asioinnin käyntimääriin on kuvattu merkittävimmät palvelut, joiden kautta Kansallisarkiston aineistoja käytetään. Astia on Kansallisarkiston oma aineistojen haku- ja käyttöpalvelun tutkija-, kansalais- ja viranomaisasiakkaille. Astia on väylä kaikkeen Kansallisarkiston aineistoon. Astiassa voi hakea ja tilata aineistoa tutkijasaliin sekä tehdä kaukolainoja. Digitaalisen aineiston tarkastelu tapahtuu Astian kautta. Lisäksi Astiassa asiakkaat voivat tehdä tietopyyntöjä ja käyttörajoitettuun aineistoon käyttöoikeushakemuksia. Portti, viralliselta nimeltään Arkistojen Portti, on Kansallisarkiston verkkopalvelu, josta löytyvät ohjeet ja vinkit aineistojen löytämiseksi ja hyödyntämiseksi. Tutkimustietokannoilla viitataan Kansallisarkiston ylläpitämiin tietokantoihin, kuten esimerkiksi vuonna 2024 julkaistuun Kohtalona Neuvostoliitto -tietokantaan.

Digitaaliarkisto oli Kansallisarkiston Astiaa edeltävä digitaalisen aineiston käyttöön tarkoitettu järjestelmä, joka ajettiin alas vuonna 2022.

Digihakemisto on sukututkijoiden ylläpitämä palvelu, jonka kautta voi hakea Kansallisarkiston aineistoja ja täydentää digitoitujen arkistoyksiköiden sisällysluetteloita.

5.2 Hyvä koulutus

Tavoite 4: Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet.

Kansallisarkisto on keskeinen osa suomalaista tutkimusinfrastruktuuria. Tutkimus luo pohjan korkeatasoiselle koulutukselle, ja tietovarannoillaan Kansallisarkisto mahdollistaa elinikäisen ja jatkuvan oppimisen. Kansallisarkiston roolista tutkimusinfrastruktuurina ja yhteistyöstä eri sidosryhmien kanssa raportoidaan tarkemmin tavoitteen 17 yhteydessä. Yhteiskunnallisen elinikäisen oppimisen lisäksi Kansallisarkisto tukee arkistotalan osaamista ja laadukasta koulutusta.

Kansallisarkisto on arkistotoimen asiantuntijaviranomainen, ja sen tehtäviin kuuluu tarjota julkishallinnon organisaatioille ohjausta ja tukea arkistointiin liittyvissä teemoissa. Osana Kansallisarkiston koulutustoiminnan ja informaatio-ohjauksen uudistamista julkaistiin vuonna 2024 Arkistoinnin osaaja -konsepti, jonka kautta tuetaan arkistoinnin asiantuntijuuden kehittymistä muuttuvassa toimintaympäristössä. Konseptiin kuuluu verkkoympäristössä järjestettäviä maksuttomia webinaareja ja ohjaustilaisuuksia. Vuoden 2024 tilaisuuksissa oli osallistujia yli 500. Lisäksi aktiivisesti ylläpidettävä Arkistoinnin osaaja -tietopankki sisältää arkistointia ja arkistoitavia tietoaineistoja koskevia ohjeita ja oppaita sekä webinaareja ja muita tallenteita.

”Analogista aineistoa on edelleen paljon, ja jo olemassa oleva, digitointia odottava aineisto takaa sen, ettei työ tule loppumaan ihan äkkiä. Voi olla, että ajan myötä digitoijan tehtävät päivittyvät, mutta uskon, että tiedon saatavuuden takaamiselle on jatkossakin kysyntää.”

Veera Meinander, digitoija, JoDi-hankkeen koulutukseen osallistunut, Kansallisarkisto

Vuonna 2024 käynnistyi myös Kansallisarkiston SAPA-osaaja-ohjauskokonaisuus, joka keskittyy ohjaamaan ja tukemaan erityisesti digitaalisissa arkistosiirroissa. Vuonna 2024 SAPA-osaajaan ilmoittautui 24 organisaatiota, joista kymmenen valittiin mukaan. Saa-dun palautteen ja hyvien kokemusten pohjalta ohjauskokonaisuuden järjestämistä päätettiin jatkaa tulevinakin vuosina.

Kansallisarkisto edistää digitaalisen tiedonhallinnan ja arkistoinnin osaamista myös yhteistyössä yliopistojen ja muiden koulutustoimijoiden kanssa muun muassa toimimalla asiantuntijana koulutusten suunnittelussa. Kansallisarkisto osallistuu esimerkiksi digitoinnin ja digitaalisten palveluiden edellyttämän osaamisen rakentamiseen Suomessa. Edistäessään digitalisaatiota se luo samalla uutta osaamista ja toimintamalleja koko toimintaympäristöönsä. Vuonna 2024 oli käynnissä Kansallisarkiston, Xam-kin ja Samiedun yhteishanke JoDi (Joustavat koulutus- ja työelämäpolut tulevaisuuden digitointiosaajille). Yhteistyö on jatkumoa aiemmille digitointiosaamisen lisäämiseen tähdänneille koulutuksen kumppanuushankkeille. JoDi-hankkeen seitsemän opiskelijaa suoritti harjoittelun Kansallisarkistossa vuonna 2024, ja harjoittelun jälkeen osa heistä työllistyi massadigitoinnin palveluun.

5.3 Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua

Tavoite 8: Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja.

Kansallisarkisto myötävaikuttaa korkeamman taloudellisen tuottavuuden tason saavuttamiseen uusien teknologioiden ja innovaatioiden avulla. Esimerkiksi edellisessä luvussa esitellyt aineistojen digitointi ja tutkimukseen liittyvät innovaatiot, kuten tekstin sisällöntunnistus, parantavat taloudellista tuottavuutta, tehokkuutta ja näin myös kestävää talouskasvua.

Kansallisarkisto työllistää vuosittain useita korkeakouluharjoittelijoita, työkokeilijoita sekä siviilipalvelushenkilöitä. Vuonna 2024 Kansallisarkistossa työskenteli 24 korkeakouluharjoittelijaa. Kesän 2024 lopussa korkeakouluharjoittelijoille toteutetun kyselyn tulosten mukaan harjoittelijat kokivat olonsa arvostetuiksi ja viihtyivät kaiken kaikkiaan harjoitteluissaan hyvin.

Vuonna 2024 Kansallisarkistossa kehitettiin myös sisäisesti yhteistä työkulttuuria. Alkuvuodesta valmistui kansallisarkistolaisen toimintakulttuurin kiteytys, johon yhdessä henkilöstön kanssa

sanoitettiin toimintatapojen kulmakivet. Toimintakulttuurin tueksi laadittiin myös työyhteisöviestinnän pelikirja. Lisäksi toimipaikoissa toteutettiin muutamia Kansallisarkiston sisäisiä työvaihtoja. Eri puolilla Suomea työskentelevät arkistolaiset pääsivät vaihtamaan työpistettä viikoksi tutustuen toisen toimipaikan työtapoihin ja jakamaan osaamista.

”

”Työvaihtoon sisältyi sen seuraaminen, kuinka tuttuja elementtejä (järjestelmiä, yleisiä ohjeita, linjauksia, lakeja) sovellettiin osittain erilaiseen aineistoon ja asiakaskuntaan. Ylipäätään harvoin saa työelämässä kokea mestari – kisälli -asetelmaa eli sitä, että pääsee vierestä mikrotason tarkasti seuraamaan, miten joku toinen tekee töitä. Siinä saa oivalluksia, kun seuraa, millä logiikalla joku toinen ratkoo eteen tulevia ongelmia, miten reagoi eri kanavien päivittäisiin impulsseihin, miten lähtee selvittämään epäselvyyksiä tai teknisiä ongelmia. Näkökulman vaihto ja eri toimipaikan ruohonjuuritason organisaatiokulttuurin kokeminen taisivat olla työvaihtokokeilun ideana. Ne siinä nimenomaan käytännössä toteutuivat.”

Viivi Hirvikoski, Tutkija, Kansallisarkisto

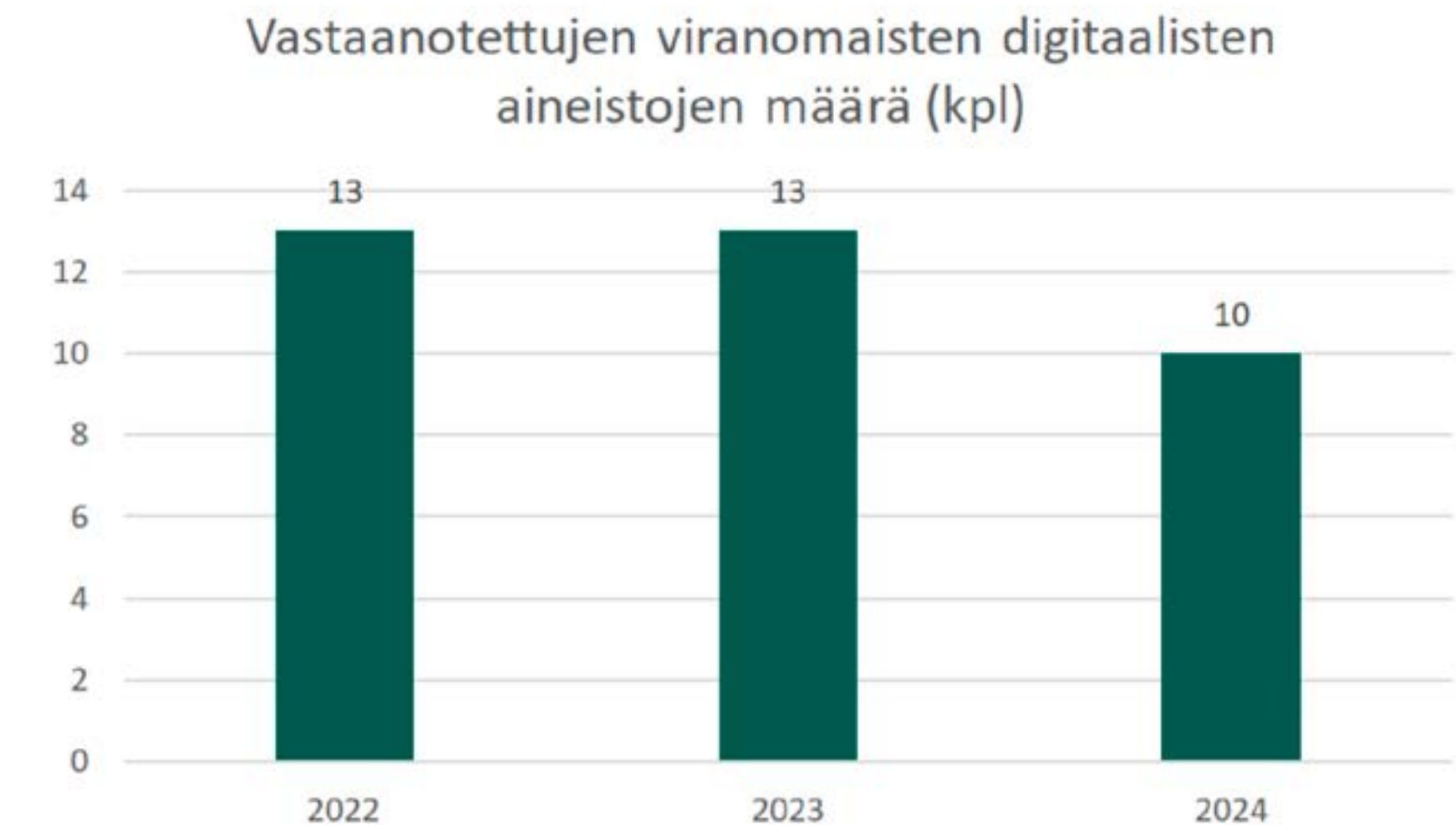
5.4 Ilmastotekoja

Tavoite 13: Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan.

Kansallisarkiston keskeinen yhteiskunnallinen tehtävä on määritellä, mitkä julkisen hallinnon tuottamat asiakirjatiedot on säilytettävä pysyvästi. Tätä tehtävää kutsutaan arvonmäärittäykseksi. Arvonmäärittäyksen avulla tunnistetaan ja rajataan ne asiakirjatiedot, joilla on tutkimuksellista arvoa ja jotka olennaisella tavalla valaisevat Suomen historiallista, valtiollista, yhteiskunnallista, taloudellista, sosiaalista, väestöllistä ja sivistyksellistä kehitystä sekä luonnon- ja kulttuuriympäristöä ja sen muutoksia.

Kansallisarkiston arvonmäärittäyksellä pyritään varmistamaan, että arkistoitaviksi määritellään tiedot, jotka kuvaavat ja dokumentoivat laajasti ihmistoiminnan vaikutuksia ympäristöön, kuten eliöihin (eläimistö, kasvisto, ilmaantuvuus, hyödyntäminen), ilmaan (säähavainnot, ihmistoiminnan vaikutukset), maahan (kartoitus ja kuvaaminen, hyödyntäminen ja sen vaikutukset) ja veteen (esimerkiksi kartoitus ja kuvaaminen, käyttö ja laadun seuranta). Arvonmäärittäyksellä pyritään varmistamaan, että ympäristöä dokumentoiva tieto on kattavaa pitkältä ajalta ja se arkistoitu tieto mahdollistaa pitkän aikavälin muutosten havainnoinnin.

Kansallisarkisto pyrkii edistämään toimialansa ilmastovaikutusten huomioimista pitkällä aikavälillä. Kansallisarkisto ehdotti opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla valmisteltuun kulttuuriperintöstrategian toimenpidesuunnitelmaan, että Mikkeliin välttämättä tarvittavat uudet asiakirjojen säilytystilat rakennettaisiin tiiviisti uusimpia säilytystilaratkaisuja hyödyntäen. Koska rakennuskanta on Kansallisarkiston merkittävin päästölähde, merkitsisi toimi rakentamisen jälkeisten päästöjen vähenemistä. Ehdotuksella on merkitystä myös hyvän hallinnon näkökulmasta, kun toimitilakustannuksia säilytettävään aineistomäärään nähden saataisiin alennettua.

5.5 Yhteistyö ja kumppanuus

Tavoite 17: Tukea vahvemmin kestävä kehityksen toimeenpanoa ja globaalia kumppanuutta.

Kansallisarkisto edistää toiminnassaan yhteistyötä julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden, yhteisöjen sekä yksittäisten kansalaisten kanssa. Esimerkki julkisen sektorin kanssa tehtävästä yhteistyöstä ovat asiakirjojen maksulliset digitointi- ja järjestämishankkeet. Kumppaneina näissä hankkeissa on sekä valtion viranomaisia että kuntia. Lisäksi Kansallisarkisto on aktiivisesti mukana eri tutkimusinfrastruktuureissa ja kansainvälisissä kehityshankkeissa.

Lokakuussa 2024 Kansallisarkisto liittyi Geoportti-tutkimusinfrastruktuuriin, joka tukee paikkatietoon perustuvaa tutkimusta Suomessa tarjoamalla aineistoja ja työkaluja sekä järjestämällä koulututusta. Kansallisarkisto on mukana tukemassa omalla asiantuntijuudellaan ja aineistoillaan useiden sidosryhmien välistä yhteistyötä kehittäen samalla historiallisen paikkatiedon saatavuutta ja käytettävyyttä.

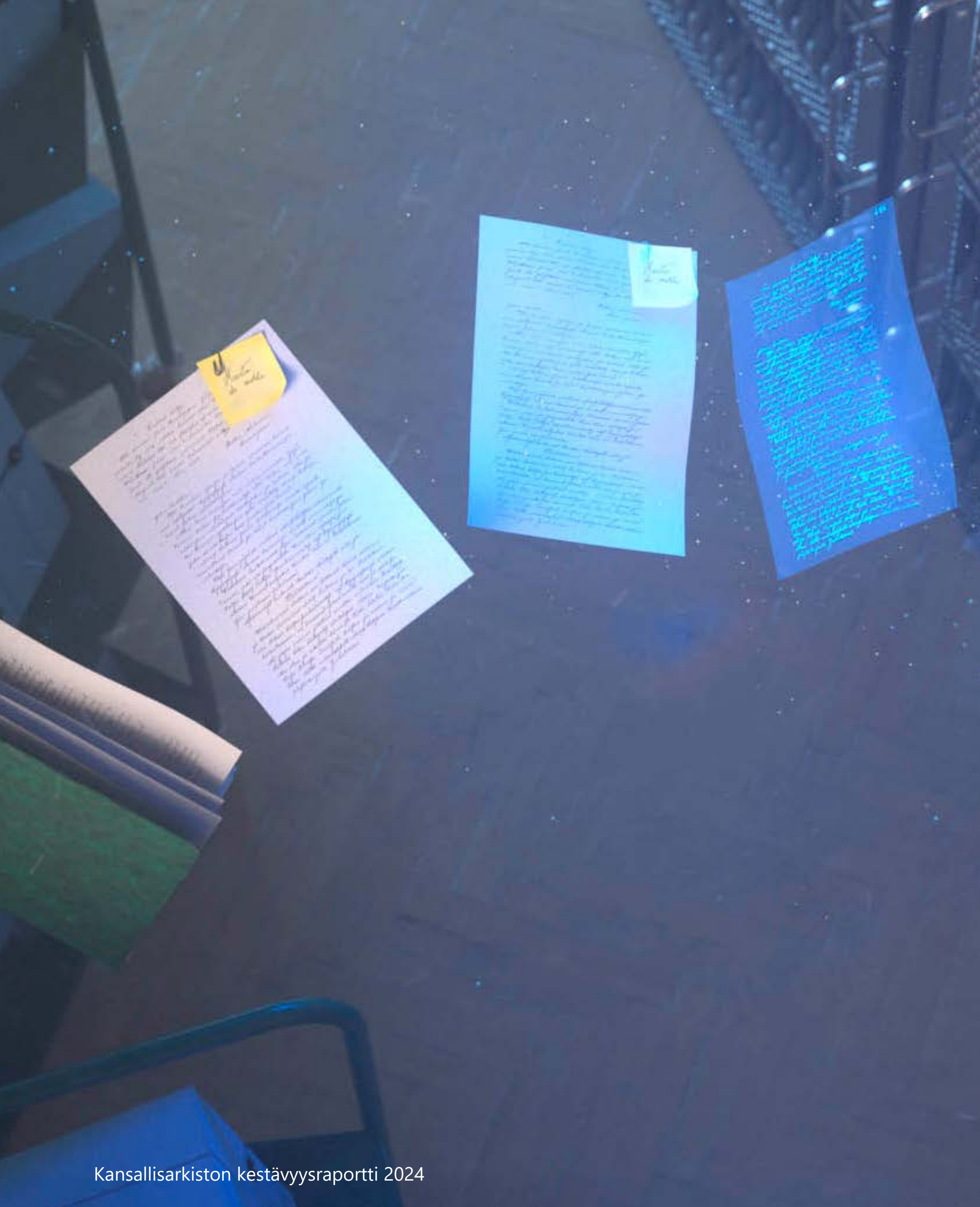
Vuoden 2024 aikana Kansallisarkisto aktivoitui lisäksi myös humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen tutkimusinfrastruktuuri DARIAH-FI:n toiminnassa. DARIAH-FI edistää digitaalisten aineistojen, työkalujen ja menetelmien kehitystä sekä tukee jäsenorganisaatioidensa eurooppalaista yhteistyötä. Tekoälykehitys ja kansainvälinen yhteistyö on ollut raportointivuonna aktiivista. Kansallisarkiston asiantuntijat ovat osallistuneet useisiin sekä kansallisiin että kansainvälisiin hankkeisiin ja tapahtumiin. Kansallisarkiston asiantuntijoita oli mukana muun muassa Kööpenhaminassa Hackathonissa, jossa tehtiin yhteistyössä pohjoismaisten arkistojen kesken tekoälykehitystä ja vaihdettiin kokemuksia. Loppuvuodesta 2024 Kansallisarkisto julkaisi verkossa käsialamallin kaikkien käyttöön sekä kehitti suositun demosovelluksen sen testaamiseksi. Alustalla on julkaistu myös muita tekoä-

lymalleja, joita on ladattu tuhansia kertoja. Jotkut julkisen hallinnon organisaatiot ovat ottaneet malleja käyttöön helpottaakseen omia prosessejaan.

Kansallisarkiston lakisääteisenä tehtävänä on osallistua myös yksityisen arkistotoiminnan kehittämiseen yhteistyössä yksityisen arkistosektorin kanssa. Tämä tehtävä on hyvä esimerkki julkisen ja yksityisen sektorin välisestä yhteistyöstä. Kansallisarkiston yksityisarkistojen vastaanottoa ohjaa yhteistyössä arkistotoimijoiden kesken sovittu kansallinen hankintapoliittika. Näin taataan aineistojen riittävä edustavuus sekä tarkoituksenmukainen sijoittuminen eri arkistoihin. Enenevässä määrin nämä aineistot ovat monimuotoisia digitaalisia yksityisarkistoja, jotka heijastavat digitaalisesti toimivaa yhteiskuntaa yksityisten toimijoiden näkökulmasta.

”Kansallisarkisto tekee jo tiivistä yhteistyötä tutkijoiden kanssa ja tulevaisuudessa toiminta suuntautuu entistä monialaisemmin eri tieteenalojen tueksi.”

Tanja Välisalo, Tutkimuspäällikkö, Kansallisarkisto

”

”Kaikilla pohjoismaisilla arkistoilla on tekoälykehittämistä, ja hackathon oli erinomainen tapahtuma kokemusten vaihtamiseen ja tulevaisuuden suunnitelmista keskusteluun. Lisäksi tilaisuus mahdollisti myös käytännön työn, ja teimme Kööpenhaminassa yhdessä myös käytännön kokeiluja kiinnostaviksi tunnistettujen teknologioiden kanssa”

**Ilkka Jokipii, Yksikönpäällikkö,
Tutkimus ja innovaatiot, Kansallisarkisto**

6. Jalanjälki

6.1 Sosiaaliset vaikutukset

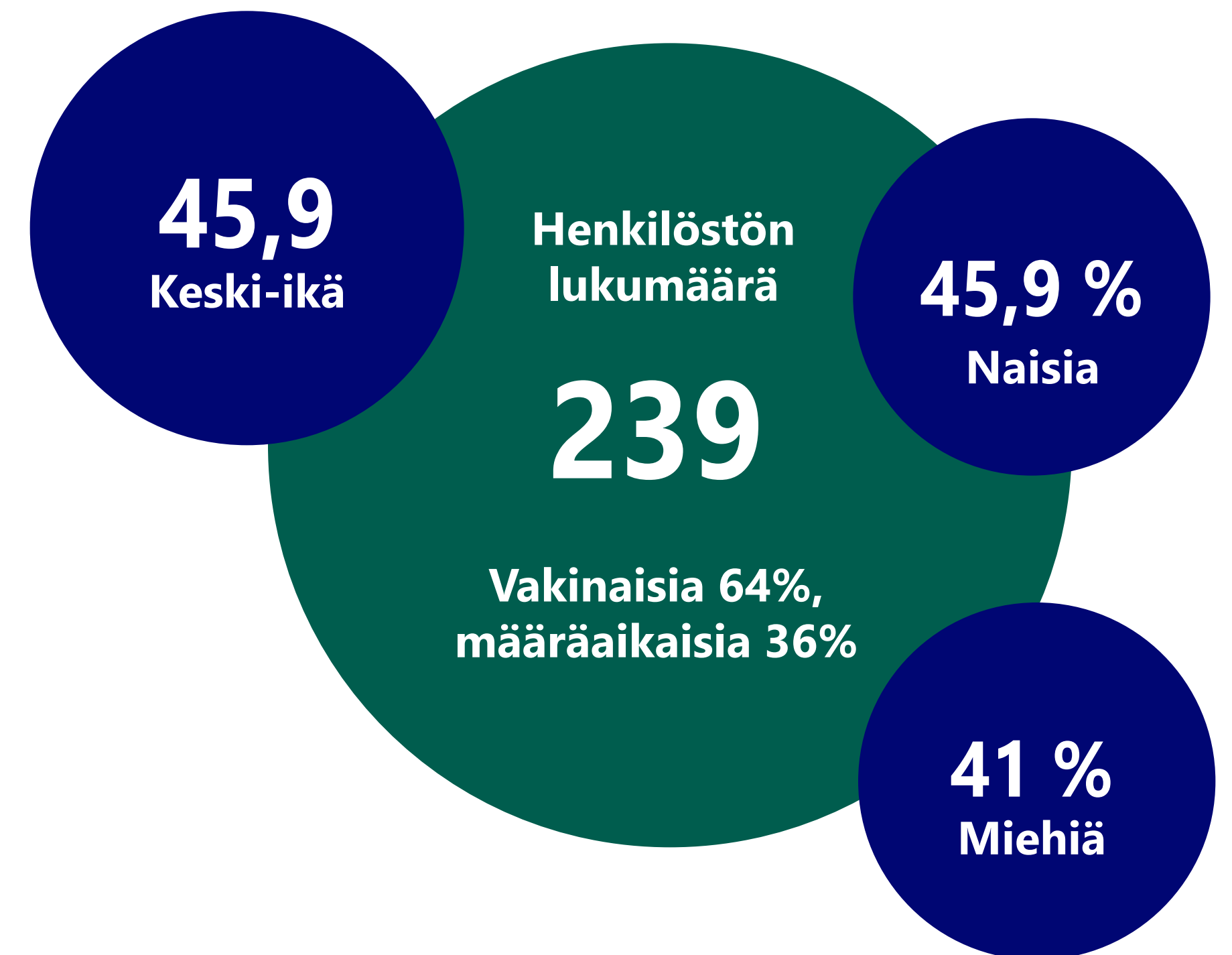
Vuonna 2024 Kansallisarkistossa työskenteli 239 työntekijää 11 eri toimipaikassa ympäri Suomen. Kansallisarkistossa on käytössä hybridityön malli, ja työtä tehdään sekä läsnä- että etätyönä. Kansallisarkistolaiset ovat olleet tyytyväisiä etätyön joustomahdollisuuksiin, mikäli työtehtävät sen sallivat. Kansallisarkistossa tehdään myös paikka- ja aukioloaikasidonnaista työtä. Vuonna 2024 toteutettiin henkilöstökysely VMBaro, jossa kansallisarkistolaiset antoivat työtyytyväisyyden arvoksi 3,4 (v2023: 3,4).

Kansallisarkistossa toteutetaan ja kehitetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä, jonka tavoitteena on ehkäistä kaikenlaista syrjintää ja asiatonta kohtelua sekä edistää yhdenvertaisuutta työssä. Tästä järjestettiin esihenkilöille koulutusta osana työhyvinvoinnin kokonaisuutta, ja aiheesta keskusteltiin esihenkilöiden johdolla tiimeissä. Lisäksi henkilöstöä on kannustettu osal-

listumaan THL:n tuottamaan monimuotoisuus- koulutukseen.

Vuonna 2024 jokaiselle arkistolaiselle kirjattiin Osaava-järjestelmään digitalisaatioon, yhdessä tekemiseen, asiakaslähtöisyyteen ja kestävään kehitykseen liittyvät henkilökohtaiset tavoitteet. Kannustamalla henkilöstöä kokeilemaan löydettiin esimerkiksi uusia tehokkaampia työmenetelmiä, joilla edistetään hyvää hallintoa. Esihenkilötyössä käytetään valmentavaa johtamista ja vuoden 2024 aikana kaikki Kansallisarkiston esihenkilöt suorittivat muutosjohtamisen valmennuksen. Lisäksi kaikki esihenkilöt käyvät valtionhallinnon Mahdollistaja-valmennuksen, jolla pyritään varmistamaan laadukas esihenkilötyö. Osana Kansallisarkisto johtamisjärjestelmää järjestetään kuukausittain esihenkilöfoorumi, jossa käsitellään ajankohtaisia aiheita ja tarjotaan tukea johtamisen teemoihin.

Kansallisarkiston henkilöstö 2025

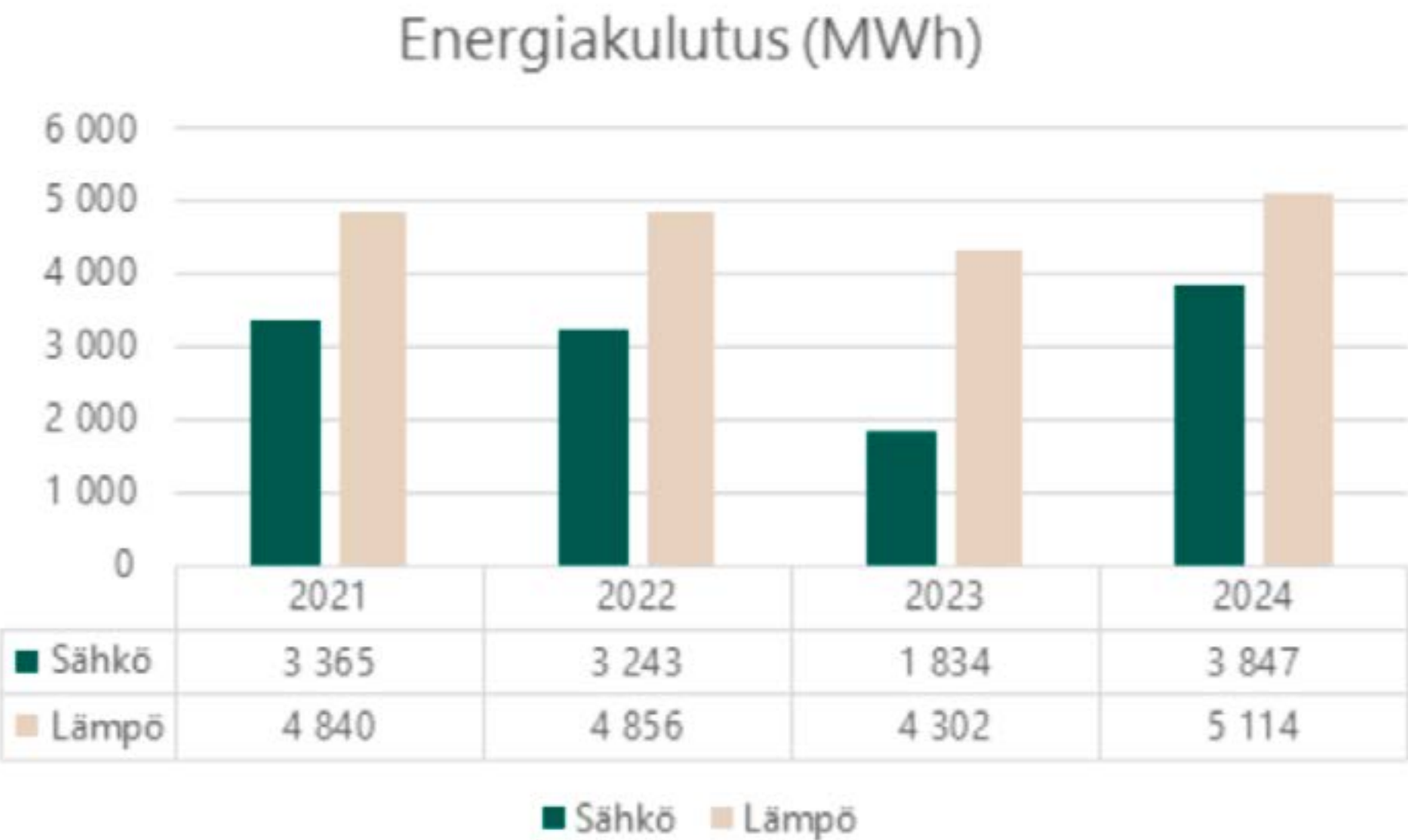
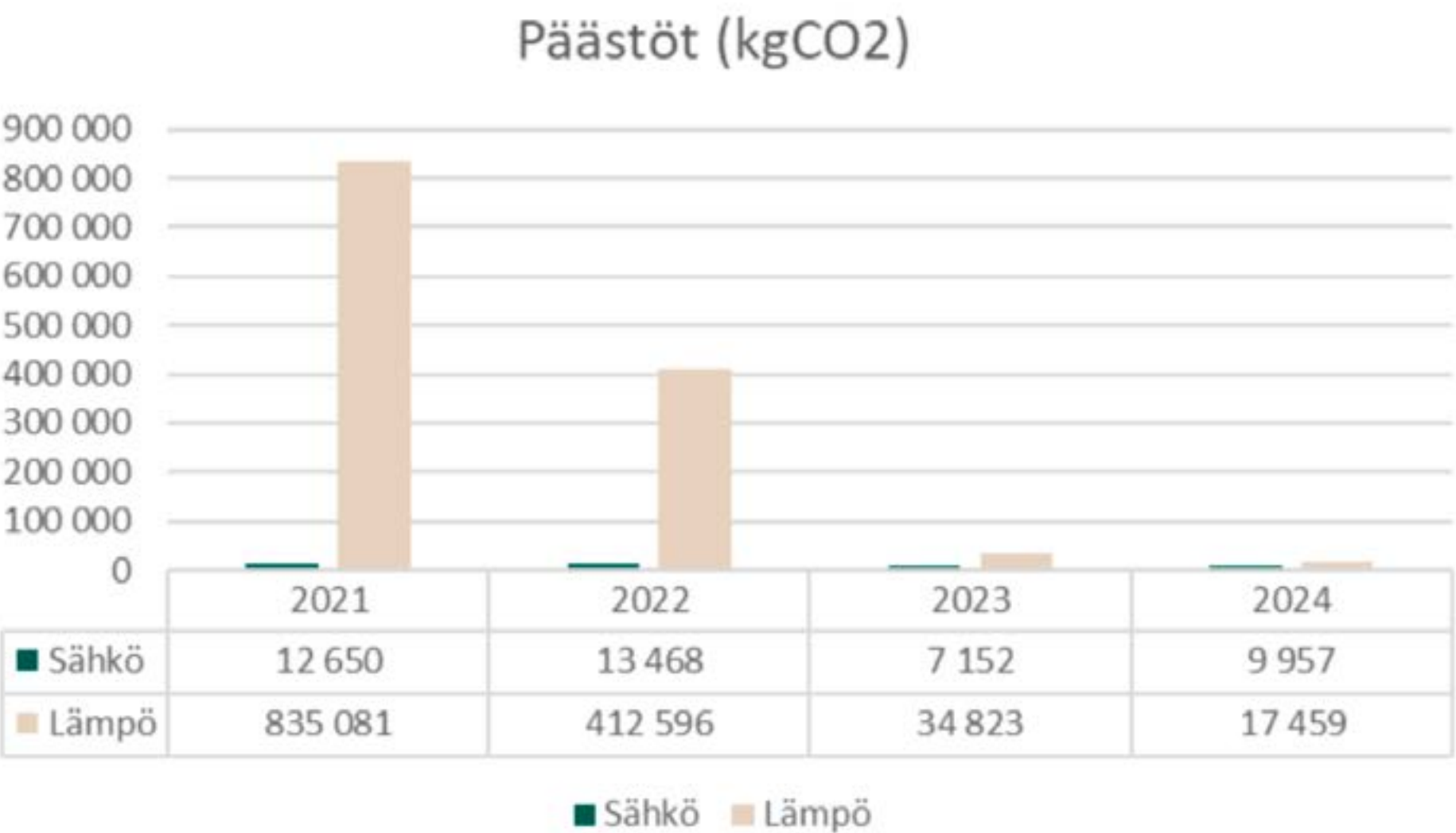

6.2 Ekologiset vaikutukset

Arkistotoiminta on tilaintensiivistä ja Kansallisarkiston toiminnan haitallisista ympäristövaikutuksista suurimman osan aiheuttavat kiinteistöt. Aineistojen säilyvyys edellyttää energiaa vaativaa olosuhteiden hallintaa. Kiinteistömassan ylläpito kuluttaakin merkittävän määrän sähkö- ja lämpöenergiaa. Kansallisarkisto käyttää Senaatin ohjaamana vihreää sähköä, mikä on merkittävästi alentanut sähkönkulutuksesta johtuvaa ympäristöjalanjälkeä. Kansallisarkiston käyttämä sähkö on sataprosenttisesti uusiutuvista energialähteistä peräisin. Vuonna 2024 kokonaiskulutus on noussut vuodesta 2021 sähkön osalta kaiken kaikkiaan noin 14 % ja lämmön osalta noin 5,6 %.¹ Sähkön kokonaiskulutuksen päästöt ovat laskeneet vuodesta 2021 noin 21 % ja lämmön kokonaiskulutuksen päästöt jopa 98 %. Lämpöenergian päästöt ovat olleet merkittävässä laskussa johtuen siitä, että osaan kiinteistöjä on hankittu hiili-neutraalia kaukolämpöä.

Digitaaliset aineistot mahdollistavat laajemman ja tasapuolisemman aika- ja paikkariippumattoman käytön aiempaa suuremmalle käyttäjäjoukolle. Digitaalisuus helpottaa aineistojen käytettävyyttä sekä monipuolistaa ja lisää tutkimuksen edellytyksiä esimerkiksi ympäristömuutosten tarkastelussa pitkien aikasarjojen avulla.

¹ Sähkön kulutus on ollut vuonna 2023 merkittävästi vähäisempää, mikä selittyy eroilla sähkön kulutuksen raportoinnin prosesseissa.

”

”Digitaaliseen muotoon saatettujen paperiaineistojen hävittäminen säästää myös fyysistä arkistotilaa niin valtionhallinnossa kuin Kansallisarkistossa. Kansallisarkisto tulee jatkamaan massadigitoidun analogisen aineiston hävittämisiä edellisen vuosikartunnan verran vuosittain toistuvana tehtävänä.”

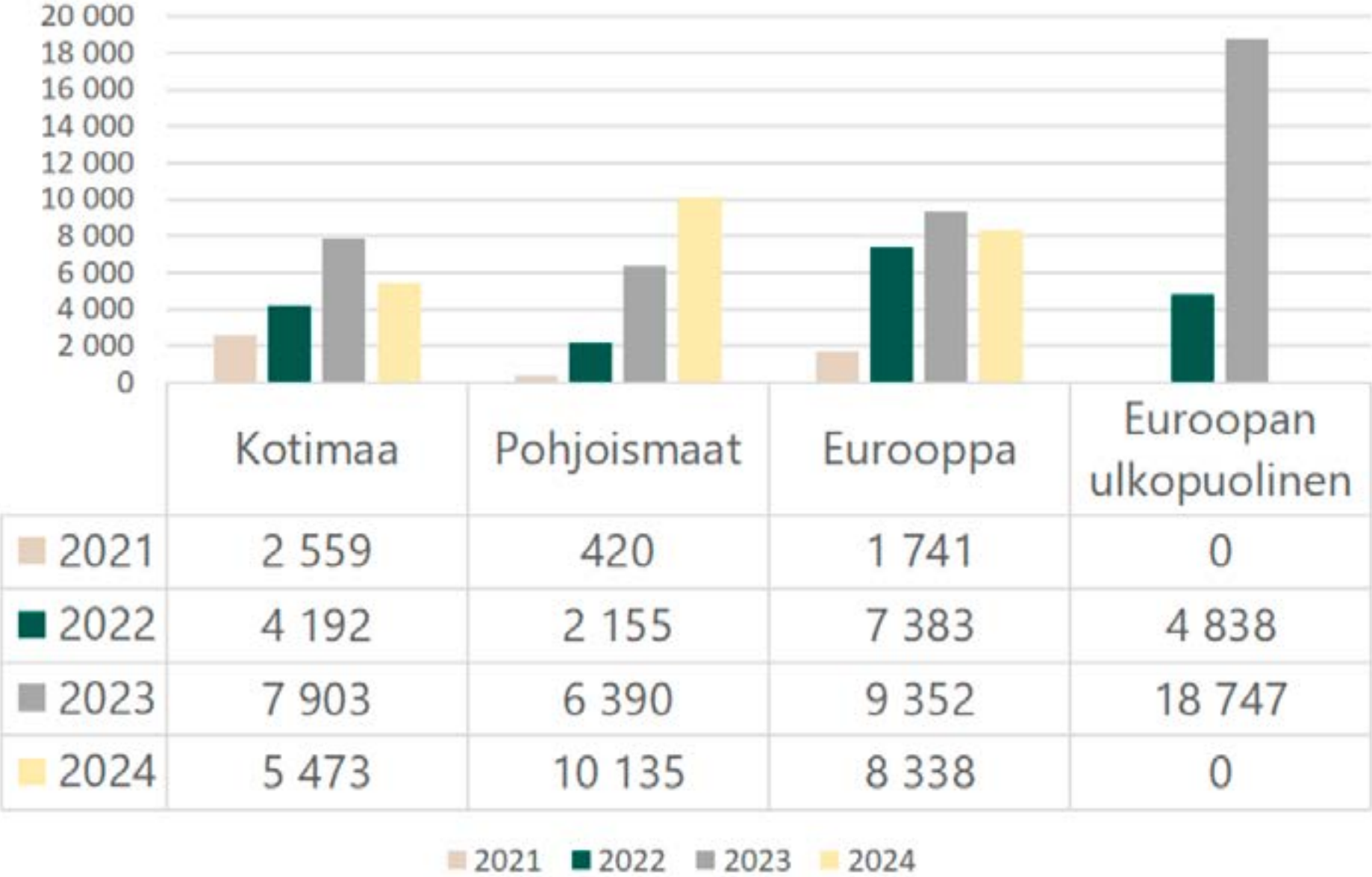
**Tiina Hölttä, ylitarkastaja,
tiiminvetäjä, Kansallisarkisto**

Suuri osa digitoitavista aineistoista hävitetään, jolloin säästetään resursseja toimitiloissa ja niiden ylläpidossa. Hävittäminen tehdään ekologisesti mahdollisimman vähän kuormittavalla tavalla. Vuonna 2024 hävitettyä aineistoa kertyi yhteensä 4816 hyllymetriä. Myös aineistologistiikassa minimoidaan ympäristökuormitus. Hämeenlinnan toimipaikan aurinkopaneelit tuottivat vuoden 2024 aikana 40 926 kWh sähköä. Aurinkovoimalalla saadaan katettua yli 11 % rakennuksen kokonaissähkönkulutuksesta ja kesäkuukausina jopa 30 % kuukauden kulutuksesta.

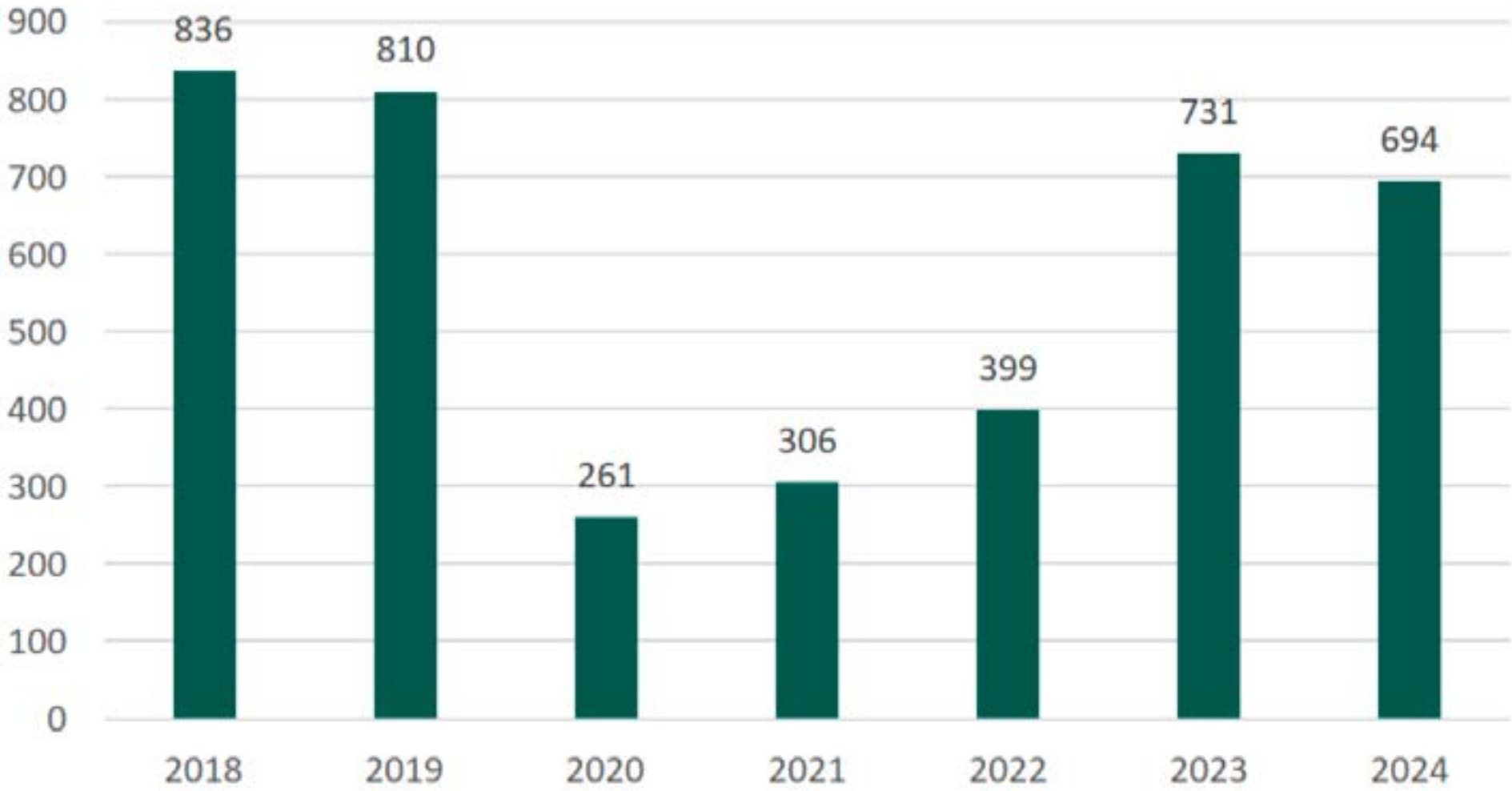
Keskeisiä ympäristövaikutuksia on myös henkilöstön matkustamisella ja hankinnoilla. Kansallisarkisto toimii maanlaajuisesti yhdeksällä eri paikkakunnalla, mikä lisää esihenkilöiden ja osan asiantuntijoista matkustamisen tarvetta. Etäkokoukset ja hybridityö taas vähentävät matkustustarvetta. Matkustamista pyritään välttämään esimerkiksi tilaisuuksien etäosalistumismahdollisuuksia hyödyntämällä. Kotimaan matkat tehdään ensisijaisesti junalla. Vuonna 2024 kansallisarkistolaisille kertyi yhteensä 694 matkapäivää (2023: 731 päivää).

Hankinnoissa käytetään mahdollisuuksien mukaan valtion yhteishankintayksikkö Hansel Oy:n yhteishankintajärjestelyitä. Hansel Oy on huomionnut vastuullisuuden mahdollisimman laajasti. Myös viraston muissa hankinnoissa pyritään huomioimaan kestävän kehityksen mukaiset tavoitteet.

Lentomatkojen päästöt (kgCO2/v)

Matkapäivien lukumäärä

KANSALLISARKISTO